

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Naso

Yıldızları Saymak

Bu haftaki *perasha*, geçen hafta başlanmış olan nüfus sayımının bir devamıyla başlar. Nitekim tüm kitaba İngilizce ismini veren de bu eylemdi: "Numbers" (Sayılar) Kitabı. Yine de iki şey kafa karıştırmaktadır. İlki; insanları sayma eyleminin ta kendisidir. Yahudi geleneği nüfus sayımı konusunda birbirinden oldukça farklı – görünüşte birbiriyle çelişen – iki yaklaşımdan bahseder.

Raşi bunun halkın sayıldığı ilk olay olmadığını not eder. Halkın sayısı ("çocuklar haricinde, altı yüz bin kadar yaya erkek"), Mısır'dan ayrılmaya hazırlandıkları aşamada zaten verilmişti (Şemot 12:37). Daha doğru bir hesaplama, yetişkin erkeklerin her birinin Mişkan'ın inşası için yarımşar *şekel* verdikleri zaman yapılmıştı (bu da 603.550 sonucunu vermişti; Şemot 38:26). Şimdi üçüncü bir sayım gerçekleştirilmekteydi. Bu mükerrer hesaplamalara ne gerek vardır?

Raşi'nin cevabı basit ve dokunaklıdır:

Tanrı onları (Bene Yisrael) sevdiği için onları sık sık sayar. Onları Mısır'dan çıkmak üzere olduklarında saymıştı. Altın Buzağı'dan sonra geriye kalanları belirlemek için saymıştı. Ve şimdi, (Mişkan'ın ibadete açılmasıyla birlikte) Mevcudiyetini onların

üzerine yerleştirmek üzereyken de onları tekrar saymaktadır.

Raşi'nin Bamidbar 1:1 açıklaması

Raşi'ye göre, halkın sayılması Tanrısal bir sevgi eylemiydi. Ne var ki, başka bir yerden edindiğimiz izlenim bu yönde değildir. Aksine, Tora, nüfus sayımını son derece tehlikeli bir şey olarak görmektedir:

A-Şem, Moşe'ye konuşarak [şöyle] dedi: "Bireylerine göre Bene Yisrael'in nüfusunu sayacağın zaman, sayıldıkları sırada herkes, *A-Şem* Adına, canının bağışlanma bedelini verecektir. Böylece onları saydıkları sırada başlarına bela gelmeyecektir.

Şemot 30:11-12

Asırlar sonra Kral David halkı saydığı anda bir Tanrısal öfke anında 70.000 kişi ölmüştü. Halkı saymanın bir sevgi eylemi olduğu fikriyle, nüfus sayımının büyük bir risk içerdiği gerçeğini uzlaştırmak zor görünmektedir.

Kafamızı karıştıran ikinci nokta, Tora'nın sayma eylemini tarif etmek için kullandığı ifadedir: *naso/seu et roş*; tam çeviriyle "başını kaldırın". Klasik İbranicede, sayma eylemini belirtmek için kullanılacak birçok fiil vardır: *limnot*,

lispor, lifkod, lahşov. Öyleyse Tora, Şemot ve Bamidbar kitaplarında neden Yisrael'in "başlarını kaldır" şeklindeki tuhaf, dolambaçlı ifadeye başvurmuştur?

İbrani Kutsal Kitabı'nın dünyaya getirmiş olduğu devrimi anlayabilmek için, öncelikle medeniyetin doğuşunun insanlık üzerindeki etkilerini hayal gücümüzle ele almamız gerekir. En erken avcı-toplayıcı toplumlarda insanlar küçük gruplar halinde yaşıyorlardı. Henüz hiçbir şehir, hiçbir devlet, nüfusun yoğun bir şekilde yaşadığı hiçbir yer yoktu. Tora ilk şehrin inşasını Kayın'e atfeder.¹ Şehirler, tarımın doğuşuyla birlikte, Dicle ile Fırat arasında kalan Mezopotamya'daki verimli alüvyonlu ovada ve iyi sulanan Nil deltasında ortaya çıkmıştır.

Tora, Bereşit kitabında iki kez, kent kültürüne dair bir portre çizer: ilki Babil Kulesi, ikincisi de Yosef'in bir köle olarak getirildiği Mısır. Her ikisi de yüksek düzeyde eleştirel anlatımlardır. Babil'de insan yaşamı ucuzdu (Hahamlarımız, Kule inşa edilmekteyken bir kişi düşüp öldüğü takdirde kimsenin umursamadığını, ama bir tuğla düştüğünde herkesin ağladığını söylerler). Mısır'da nüfus grupları - ve zaman içinde bunlara Bene Yisrael de dâhil edilmişti - bütünüyle, birçoğu bugün bile ayakta olan piramitlerin, tapınakların ve anıtların inşası için iş gücü haline gelmeye zorlanabiliyordu.

Tarımın doğuşu ile kentlerin gelişiminin muazzam sosyal sonuçları olmuştur. İlk kez olmak üzere, servet fazlası mümkün olmuş ve para şeklinde depolanabilmiştir (başlarda bu, altın ve gümüş gibi değerli metallerle olmuştur). Aynı şekilde, nüfuslar genişledikçe ve işçilik dağılımı

daha ayrıntılı hale geldikçe, sosyal tabakalaşma başlamıştır. Eşitsizlik - derin, yaygın ve sistematik bir şekilde - en erken toplumların evrensel niteliklerinden biri haline gelmiştir. Tepede, muazzam bir gücü kendi bünyesinde toplayan ve bir tanrıdan veya tanrıların bir çocuğundan aşağı görülmeyen kral, imparator veya firavun vardı. Onun altında çeşitli imtiyaz kademeleri yer alıyordu: saray çevreleri, askeri komutanlar, yöneticiler ve rahipler. Halk kitlesi, yoksul, cahil, harcanabilir nitelikteydi ve sırf kalabalık sayısının ağırlığıyla, ister ordu için isterse de bir inşaat gücü olarak önemli bir topluluk teşkil ediyordu. Antik dünyada nüfus sayımlarının önemi de buradan kaynaklanıyordu (ve bu açıdan, o zamandan şimdiye pek az değişiklik olmuştur). *Büyükklük, kuvvet anlamına geliyordu* - askeri veya ekonomik açıdan. Nüfus sayımları, hükümdarlara, toplayabilecekleri ordunun büyüklüğü veya vergi yoluyla elde edebilecekleri gelir hakkında bilgi sağlıyordu.

Yisrael'in inancı, insanlığın bu askeri, siyasi ve ekonomik bakışına sürekli bir itiraz niteliğindedir. Tek bir gerçeğin - *her insanın, erkek veya kadın, zengin veya fakir, güçlü veya güçsüz olsun, sırf insan olduğu için Tanrı'nın bir sureti ve dolayısıyla müzakereye açık olmayan, sayılara dökülemeyecek değere sahip olduğu gerçeğinin* - açığa çıkarılması ile üretilen fikirler bütünündeki nefes kesen yeniliği ve dönüştürme potansiyelini tam olarak takdir etmek, aradan geçen bunca zaman nedeniyle oldukça güçtür. *Hepimiz her birimizde bulunan Tanrı'nın sureti açısından eşitiz; bu yüzden hepimiz Tanrı'nın huzurunda eşit konumda dururuz.* Tora'da, Yahudi tarihinde ve Batı uygarlığının

¹ Bkz. Bereşit 4:17.

gelişiminde büyük bir bölüm, bu fikrin kurumlara, sosyal yapılara ve ahlaki kurallara yavaş yavaş tercüme edilmesiyle ilgilidir.

Nüfus sayımının neden manevi riskle yüklü olduğu artık netleşmiş olmalıdır. *Bir halkın rakamlara indirgenmesi, insanlara yönelik kitlesel bakışın, yani bireye, başlı başına değil, yalnızca gücü sayılarda yatan bir bütünün parçası olarak değer verilen bir toplumun en güçlü simgesidir.* Yisrael'in ne olmadığı sorusuna verilecek tam cevap budur. Yisrael'in Tanrısı – ki O, tüm insanlığın Tanrısıdır – özel sevgisini, gücü sayılarla hiç ilgisi olmayan bir halka, asla bir imparatorluk haline gelme hedefi taşımayan, başka nüfusları kendi inancına zorlamak için kutsal savaşlar vermesi hiçbir zaman emredilmemiş, hem mutlak anlamda hem de kendisi üç kıta arasındaki kırılğan kavşakta dururken çevresini saran imparatorluklara kıyasla küçük bir ulus olmuş ve olmaya devam eden bir halka yöneltmektedir.

Başta sorduğumuz soruların her ikisi de artık cevap bulmuştur. İnsanların yaptığı bir nüfus sayımı ile Tanrı'nın emrettiği bir sayım arasında fark vardır. David'inki insani bir sayımdı. Kendisi, Yisrael'in ikinci kralı olarak bir ulusun temellerini döşemişti. Başarılı savaşlar gerçekleştirmiş, kabileleri birleştirmiş ve Yeruşalayim'i başkenti olarak tesis etmişti. Onun ölümünden kısa bir süre sonra Yisrael, Ortadoğu'da hatırı sayılır bir güç olarak doruk noktasına ulaşmıştı. Şelomo'nun yönetimi altında, stratejik ittifaklar yoluyla burası ticaret ve bilgi merkezi haline gelmişti. Bet Amikdaş inşa edilmişti. Tahminen, o aşamadaki durum, göçebelik ve savaşla geçen birçok asrın ardından Yisrael'in nihayet rakipsiz bir güç haline geldiği şekilde bir manzara arz ediyordu. Ne var ki bu, kısa ömürlü,

acımasızca tuz buz edilmiş bir yanılısamaydı. Şelomo'nun hükümdarlığından neredeyse hemen sonra krallık ikiye bölünmüştür ve o zamandan itibaren dünyevi kaderi mühürlenmiştir. Diğer herhangi bir ulusun tarihçesinde hiçbir benzeri olmayan, yenilgiler ve sürgünlerle dolu bir tarih başlamıştır. İbrani Kutsal Kitabı, bu düşüşün başlangıç noktasını, David'in diğer herhangi bir kral gibi davranarak halkın sayılmasını emrettiği o kritik anda görmekte hatalı değildir.

Tanrı'nın emrettiği bir sayım ise tamamen farklıdır. Sayılara bağlı güçle hiç ilgisi yoktur. Bunun yerine, ulusun her bir bireyine, önemli olduğu, "sayıldığı"; her bir şahsın, ailenin, ev halkının Tanrı tarafından değerli görüldüğü; büyük ve küçük, yöneten ve yönetilen, lider ve takipçi arasındaki farklılıkların bir anlam ifade etmediği; her birimizin Tanrı'nın bir sureti ve sevgisinin bir nesnesi olduğu mesajını vermekle ilgilidir. Tanrısal bir sayım, Raşi'nin söylediği gibi, bir sevgi jestidir. Sayım için kullanılan alışlagelmiş fiillerden – *limnot, lifkod, lispor, lahşov* – biriyle tarif edilememesinin sebebi budur. Bu tür bir sayımın hakkını yalnızca *naso/seu et roş*; "başını kaldırın" ifadesi verebilir, zira bu sayımda, görevli memurlara, saydıkları kişilerin "başlarını kaldırmaları", her bireyin, binlerin ve milyonların içindeki bir sayıdan, bir hiçten ibaret olmayıp, sevildiğinin, kendisine değer verildiğinin, Tanrı tarafından özel biri olarak görüldüğünün bilinciyle dimdik durabilmesini sağlamaları emredilmiştir.

Her sabah dualarımızda söylediğimiz Teilim 147'de harika bir pasuk vardır: "Yıldızların sayısını sayar ve hepsini ismiyle çağırır." Bir isim, özel ve benzersiz

olmanın bir göstergesidir. Topluluk isimleri, bireyleri bir grup halinde tanımlar; özel isimler ise onları birer birey olarak ayrı ve özel kılar. Bizler yalnızca değer verdiklerimize isim veririz. (Nazi Almanyası'nın imha kamplarındaki en tüyler ürpertici insanlıktan çıkarma eylemlerinden biri, buralara girenlere hiçbir zaman kendi isimleriyle hitap edilmemesiydi. Bunun yerine onlara, kollarına bir dövmeyle işlenen bir sayı veriliyordu.)

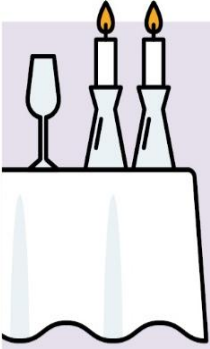
Tanrı, yıldızlara bile kendi isimlerini verir - Kendi suretini yerleştirdiği insanlara da bunu haydi haydi yapar! Tanrı bizi, *en masse* (toplu halde) değil, birer birey olarak sahip olduğumuz kimlik nedeniyle her birimizin sevilip "sayıldığını" ima etmek için sayar. İnsan ırkının bildiği en

esaslı yolla, özel, kalıcı ve sayılara indirgenemeyecek sevgisi konusunda hepimizi temin ederek "başımızı kaldırır".

İşte Bamidbar kitabındaki nüfus sayımının mahiyeti budur. Merkezinde Mişkan - Tanrısal Mevcudiyetin gözle görülebilen barınma yeri - olmak suretiyle bir toplum haline gelmeye hazırlanan Bene Yisrael'e, yeni ve devrimsel bir sosyal düzenin öncüleri haline geleceklerini hatırlatmak gerekiyordu. Bu düzenin en ünlü tanımı da, Bene Yisrael, yıkık Bet Amikdaş'ı yeniden inşa etmeye hazırlanırken Peygamber Zeharya tarafından verilmiştir:

“Kuvvetle değil, güçle de değil - Ruhumla!” diyor Orduların Efendisi.”

Zeharya 4:6

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Bir birey olarak görüldüğünüzü ve size değer verildiğini hissettiğiniz bir zamanı düşünün. O anı özel kılan neydi?
2. Sosyal medya insanların kendilerini birer bireyden çok sayıdan ibaretmiş gibi hissetmelerine nasıl yol açabilir?
3. Bu hafta bir kişinin gerçekten önemsendiğini ve sayıldığını hissetmesini sağlayacak ne yapabilirsiniz?